

ZAMONAVIY PEDAGOGIKADA TA'LIM PARADIGMALARI, TA'LIM TAMOYILLARI VA QONUNIYATLARI

Tursunova Feruza Otaqulovna

*Navoiy davlat pedagogika instituti San'atshunoslik fakulteti "Pedagogika-
psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy pedagogikada ta'lim paradigmatlari, ta'lim qonuniyatlari va tamoyillari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Amaliyot, paradigma, integratsiya, pedagogika, tamoyil.*

Jahon ta'lim amaliyotida ilm-fan va ishlab chiqarish jarayoniga axborotkommunikatsion texnologiyalarning integratsiyalashuvi turli soha vakillarining kasbiy malakalarini takomillashtirish, kasbiy-sohaviy kompetensiyalarini rivojlantirishga zamin yaratdi. Jahonning yetakchi universitetlarida tillarni maqsadli yo'naltirib o'qitish, xususan, strategik sohalardan biri hisoblanuvchi filologiya yo'nalishida mutaxassislarining turli tillarda so'zlashish layoqatini rivojlantirishga qaratilgan texnologiyalarga katta e'tibor qaratilmoqda. Respublikamizda so'nggi yillarda tillarni chuqur o'qitishga alohida e'tibor qaratilib, ta'lim jarayonini umumjahon ta'lim standartlariga mos ravishda tashkil etish maqsadida turli xalqaro tashkilotlar bilan aloqalar rivojlantirilmoqda. Zarur bo'lgan mutaxassisliklar bo'yicha ta'lim olish va kadrlar malakasini oshirish ishlarini keng ko'lamda yo'lga qo'yish, yoshlarning xorijdagi tengdoshlari bilan ilm-fan, madaniyat, tadbirkorlik, sport va boshqa sohalarda faol muloqotda bo'lishlarini ta'minlash; nodir talant egalarini tarbiyalab kamolga yetkazish va shu asnoda ularning o'z salohiyatini dunyo miqyosida namoyon etishlari uchun katta imkoniyat yaratilmoqda. Bu yo'nalishdagi islohotlar uzluksiz ta'lim tizimiga innovatsion g'oyalarni, axborotkommunikatsion texnologiyalarni joriy qilishga yo'naltirilgan. Shuningdek, o'qitish sifati monitoringining nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish, kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta'lim standartlarini tatbiq etishga oid ilmiy jihatdan asoslangan takliflarni, tavsiyalar tizimini ishlab chiqish, ta'lim va o'qitish sifatiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, uni avtomatlashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Dunyoda yangilangan ta'lim turlarini oliy ta'lim muassasalariga keng tatbiq etish, mutaxassislar tayyorlash darajasi va sifatini oshirish tizimini kuchaytirish, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik ta'minoti, dasturli-tashkiliy va boshqa zurr resurslarni to'plashda tashabbuskorlik ko'rsatish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratish orqali murakkab pedagogik vaziyatlar yechimini topa oladigan zukko kadrlar salohiyatini oshirishga oid ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Tahsil oluvchilarning ta'lim natijalarini diagnostika qilishda dasturiy vositalar-

Moodle, Wordpress, PHP, Turbo Site, Bandicam, Audisity, Movavi Video, Editor

Plus, AutoPley, Media Studio 8, Macromedia Flashdan foydalanish imkoniyatlari o'rganildi.

Moodle, Wordpress, PHP, Turbo Site, Bandicam, Audisity, Movavi Video, Editor Plus, AutoPley, Media Studio 8, Macromedia Flashdan samarali metodik manba sifatida foydalanish imkoniyatlari o'rganilganda, o'qitish sifatini ta'minlash va ta'lim muassasasi faoliyatining ijtimoiy samaradorligiga mazkur metodika sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- o'quv jarayoni sub'ektlarida mazkur jarayondan qoniqishning hosil bo'lishi;
- o'quv jarayonining tashkil etilishi, borishi, natijalari va sifatining namoyon bo'lishi;

- o'quv jarayoni sub'ektlarining o'zaro hamkorligi;

- ta'lim muassasasining mavjud mavqeyi;

- ta'lim muassasasida amal qiladigan strategiyalar kabilar.

O'quv jarayoni bir qator o'ziga xos ko'rsatkichlarga ega:

a) o'quv jarayonining yetakchi maqsadi – bilim, ko'nikma, malakalarning o'zlashtirilishi;

b) didaktik jarayonning mazmuni – barcha dasturlar uchun mazmun yagona hisoblanadi;

v) o'quv jarayoni doirasida - o'rgatish faoliyati davomida o'qituvchining yo'naltiruvchilik, rahbarlik, maslaxat beruvchilik mavqeyi namoyon bo'ladi;

g) o'quv jarayoni doirasida pedagogik faoliyat o'quvchilarning yetakchilik mavqeyi bilan uyg'unlashadi.

Tadqiqot davrida o'quv jarayonida o'qitish sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan quyidagi tarkibiy qismlar ajratildi:

1. Moyillik hosil qiluvchi – o'quvchilarni faol o'rganish jarayoniga jalb qiluvchi va bilish faoliyatining barcha bosqichlarida faollikni saqlab qoluvchi

qiziqishlari, ehtiyojlari, mayllari.

2. Yo'naltiruvchi – o'quvchilarning o'quv-biluv maqsadini amalga oshirish uchun uni rejalashtirishlari va bashorat qilishlari.

3. Mazmunli-operatsion nuqtai nazardan - axborotlarni qabul qilish, saqlash va qayta ishlash maqsadida yetakchi bilimlar va usullarni o'zlashtirish.

4. Quvvatiga ko'ra – diqqat, iroda va kechinmalar.

5. Nazariy-tahliliy jihatdan – o'quvchilarning o'z-o'zlarini mustaqil nazorat qilishlari, bajarilgan harakatlarning borishi va natijalarini mustaqil baholashlari, o'zgalarning bahosiga tayangan holda o'zlari va faoliyatlariga bergan

baholari, o'rganish jarayonlarini mustaqil boshqarishlari va tuzatishlar kiritishlari, o'z o'zlarini boshqarishlari kabilar.

Shunday qilib, tahsil oluvchilarning ta'lim natijalarini diagnostika va korreksiya qilish ularning bilish layoqatlarini rivojlantirish, bilim, ko'nikma va malakalar vositasida ularning ta'lim natijalarini aniqlashga, zarur bo'lsa, korreksiya talab bo'shliqlarni to'ldirishga xizmat qiladi.

Mashg'ulotlarni tashkil qilish mazmuni, mohiyati o'rganilganda o'qitishning didaktik tamoyillari muhim o'rin egallashi aniqlandi.

O'qitish sifatining namoyon bo'lishida o'qituvchilarning shaxsiy yutuqlari muhim o'rin egallaydi. Ularning shaxsiy yutuqlari quyidagilarda aks etadi:

- ta'lim jarayonini takomillashtirish sohasidagi yutuqlari;
- o'qituvchilarning metodik, ilmiy, ixtirochilik ishlari;
- turli tanlovlarda ishtirok etish darajalari;
- shaxsiy-ta'limiy quvvatlarini oshirishga yo'naltirilgan faoliyatlari;
- mustaqil bilim olish va o'zlarini takomillashtirish yo'nalishidagi ishlari kabilar.

O'qitish sifatini ta'minlashda asosiy o'rin egallaydigan holatlardan yana biri o'quv rejasining bajarilishidir. O'quv rejasining bajarilganligini bir qator holatlar tasdiqlaydi:

- me'yorlar va ularning bajarilishi;
- o'quv rejasining alohida o'ziga xos yo'nalishlari ijrosi;
- ta'lim sohalari;
- sinflarni ixtisoslashtirish va maxsus yo'nalishlarni tashkil etish;
- o'quv rejasidagi maktab komponentiga rioya qilish;
- o'quvchilar bilan individual ishlash ko'lami;
- o'quvchilarning tanlovlariga asoslangan holda chuqurlashtirilgan ta'lim bilan qamrab olish;
- o'quvchilarning o'quv yuklamalari ko'lami kabilar.

Biz 2021-2022 o'quv yilining 1-yarim yilligida talabalar o'quv yutuqlarini baholash uchun O'zbek tilining qiyosiy grammatikasi o'quv kurslari bo'yicha 2 variantdagi test topshiriqlari va ona tili va o'qish fanidan matnni tushinish darajasini aniqlash bo'yicha 3 variantdagi test topshiriqlari tayyorlandi.

O'quv kursi bo'yicha tuzilgan test topshiriqlari Moodle bo'yicha berilgan baholashning ochiq blokidan foydalanildi.

Test topshiriqlarida grammatika, leksikologiya, semiotika kabi sohalarga oid savollar kiritildi.

Testlarning shu asosda tuzilishi bir qator afzalliklarga ega. Bir tomondan bunday yondashuv, o'zbekistonlik talabalarning o'quv yutuqlarini xalqaro shkalada baholash imkoniyatini bersa, ikkinchi tomondan O'zbekistonda amalda bo'lgan davlat standartlari va o'quv dasturlarining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi.

O'quvchilar o'quv yutuqlarini baholash milliy tadqiqotini o'tkazishda maktab va

o'quvchilarni tanlash quyidagi reja asosida amalga oshirildi:

Tajriba-sinov bilan qamrab olingan maktablar oddiy rondomlashtirilgan tanlovdan foydalanildi. Nazorat guruhi esa ekspertlar tomonidan hududlar va maktablardan olingan ma'lumotlar asosida belgilandi. Maktablar ushbu guruhdan

tasodifiy yo'l bilan tanlandi. Maktablar ro'yxati tayyorlanib MS EXCEL dasturining "Generate Random Number" funksiyasi asosida rondomlashtirilgan tanlov amalga oshirildi.

Respublika miqyosidagi o'qitish sifati monitoringini amalga oshirish jarayoniga

3 ta OTMlarning 734 nafar talabasi qamrab olindi.

Talabalar diqqatiga turli hayotiy vaziyatlarda uchraydigan matnlar havola etildi. Mazkur testlar talabalarda hozirgi kunda mavjud "grammatik savodxonlik" tushunchasining shakllanganlik darajasini aniqlashga yo'naltirilgan. Mazkur tushunchaga asosan talabalarda turli uslublarda yozilgan matnlarni tushinishi, ularning mazmuni bo'yicha fikr-mulohaza yuritishi, ularning mazmuni va ahamiyatiga baho berishi va o'qiganlari yuzasidan o'z fikrlarini bayon eta olishi zarur.

ADABIYOTLAR:

1. Nonaka I., X. Takeuchi. Spiral znaniy studentov.-M.:Raduga, 2019.- S.78.
2. Zvereva N.N., A.A. Kasyan "Metodologicheskoe znanie v sodержanii obrazovaniya".
3. J.:Pedagogika. - 2019. №1. –S. 9-11
4. Chernyavskaya A.P., Bayborodova L.V., Xarisova I.G. Texnologii
5. pedagogicheskoy deyatelnosti. Chast I. Obrazovatelnye texnologii: uchebnoe posobie/pod общ. red. A.P.Chernyavskoy, L.V.Bayborodovoy. — Yaroslavl;Izd-vo YaGPU,2012. — 311 s.
6. Selevko G.K. Sovremennye obrazovatelnye texnologii: Uchebnoe
7. posobie. – M.: Narodnoe obrazovanie, 2018. – 256 s